

Sağlık Bakanlığı'nın sağlık turizmi çalışmaları

Hüseyin Çelik

1965 yılında Afyon'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi lisans eğitiminin ardından (1987), "Avrupa Birliği'nin Ekonomik Yapısı" ve "Hastane ve Sağlık Kuruluşları Yöneticiliği" yüksek lisansları ile TODAİE "Kamu Yönetimi" uzmanlığı programını tamamladı. DPT 8, 9 ve 10. Kalkınma Planları Sağlık Özel İhtisas Komisyonu üyesidir. 1988-2000 yıllarında SSK Genel Müdürlüğü Teftiş Kurulu Başkanlığında müfettiş olarak görev yaptı. 2000-2013 yılları arasında Acıbadem Sağlık Grubu'nda Satınalma ve Lojistik Direktörlüğü, Pazarlama ve Kurumsal İletişim Direktörlüğü, Adana Hastanesi Direktörlüğü görevlerinde bulundu. Evli ve 2 çocuk babası olan Çelik, Sağlık Bakanlığı Müsteşar Yardımcısıdır.

Tüm dünyada sağlık endüstrisinin önemi hızla artarken, global hacminin kimi yayınlarda 40-60 milyar USD aralığında olduğu, kimlerinde de 100 milyar USD'ye ulaştığı belirtilen sağlık turizmi sektörünün yıllık %20 gibi yüksek bir büyüme sergilediği belirtilmektedir. Keza, otoritelerce, dünya nüfusunun %3'lük kesiminin medikal tedaviler (onkolojik tedaviler gibi tıbbi tedaviler, cerrahi işlemler, kaplıca-kür terapileri ve fiziksel rehabilitasyon tedavileri, wellness vb) için başka ülkelere seyahat ettiği ifade edilmektedir. IPK's World Travel Monitor isimli çalışmada sağlık turizmi kapsamında 2011 yılında Avrupa'da 9,4 milyon (740 milyonluk Avrupa nüfusuna oranı %1,3'dür, yine bu değer toplam ülke dışı seyahatlerin %2,4'dür) seyahat gerçekleşmiştir. Ülkemiz için en büyük pazar niteliğindeki Avrupa vatandaşlarının gerçekleştirdikleri tıp turizmi amaçlı seyahatleri son 5 yılda %24 oranlarında artmıştır. (Kaynak: ITB World Travel Trends Report 2012/2013, IPK International)

10. Kalkınma Planı içinde sağlık turizmi 2018 hedefimiz 5,6 milyar USD yabancı hasta geliri olarak açıklanmıştır.

Ülkemizi çevreleyen coğrafya, sağlık turizmi faaliyetlerimiz için önemli bir pazar potansiyeli taşımaktadır. Keza 740 milyon nüfuslu Avrupa kıtası yaşlanmış ve yaşlı nüfus çoğu ülkede %15-20 bandında seyrederek olmuş ve hatta bir kısmında %20'nin üzerine çıkmaya başlamıştır.

143 milyon nüfuslu Rusya Federasyonu da 39 olan yaş ortalaması ve %18 olan yaşlı nüfus yüzdesi ile bir başka sağlık hizmetleri arz açığı odağı ve hedef pazar konumundadır. 65 milyon nüfuslu Türkiye Cumhuriyetleri ve 220 milyon nüfuslu Ortadoğu-Kuzey Afrika bloğu tarihi misyon ve mirasımızı, sağlık hizmetleri alanında da ülkemize yüksek bağlılık göstererek canlı tutmaktadırlar. Özellikle tedavilerde ve cerrahi işlemlerde bu iki coğrafi alanın en büyük sağlık hizmet tedarikçisi konumundayız. (Kaynak: Eurostat, European Commission)

Sağlık Bakanlığı faaliyetlerinin dün, bugün ve yarın

2010 yılında, Sağlık Bakanlığı'nda Sağlık Turizmi Koordinatörlüğü kurulup faaliyetlerine başlamıştır. 2012 yılına gelindiğinde Bakanlığımızın teşkilat kanunuyla (663 s. KHK) Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Sağlık Turizmi Daire Başkanlığı kurulmuştur.

Böylece; ülkemizde sağlık turizmi ile ilgili iş ve işlemlerin yapılması, kurumlar arası koordinasyonun sağlanması kanunla Bakanlığımıza görev olarak verilmiştir. Bakanlığımız bugüne kadar birçok mevzuat çalışmaları yapmıştır ve sağlık turizmi ile ilgili yasal düzenlemeler devam etmektedir. Ayrıca sağlık turizmi ile ilgili birçok araştırma ve incelemeler yapılmış ve bunlar kitaplaştırılarak çeşitli dillerde yayımlanmıştır. 6 dilde, 7 gün 24 saat icra edilen tercümanlık hizmeti dünyaya örnek olacak nitelikte bir çalışma olup tüm yabancı misafirlerin takdirini toplamıştır.

Sağlık Turizmi Daire Başkanlığı, hizmetlerini üç ana grupta sürdürmektedir.

1. Medikal turizm
2. Termal turizm
3. Yaşlı ve engelli turizmi

Sağlık Turizmi Daire Başkanlığı, ülkemiz için büyük önem arz eden Sağlık Serbest Bölgeleri ile ilgili çalışmalarda ve raporlamalarda da katkı sağlamaktadır.

Daire Başkanlığı bugüne kadar;

1) Ayaktan Teşhis ve Tedavi Merkezleri (ATT) ve Özel Hastaneler Yönetmeliği'nde (ÖHY) yapılan değişiklikler ile konaklama tesislerinde sunulacak sağlık hizmetleri düzenlendi. Klinik konukevi ve geriatrik tedavi merkezlerinin açılabilmesinin önü açıldı. Aynı ilde olmak şartıyla, faaliyette olan bir sağlık kuruluşu konaklama tesisinde şube olarak rehabilitasyon hizmetleri, obezite tedavisi, diyaliz, diyabet tedavisi gibi muhtelif alanlarda poliklinik açabilecek, 500 yatağın üzerindeki otellerde acil sağlık hizmetleri için sağlık üniteleri zorunlu olarak kurulacaktır. Yine aynı şekilde klinik konukevi ve geriatrik tedavi merkezleri aynı ilde şube gibi açılacaktır.

2) 2011/41 sayılı Bakanlığımız genelgesi genişletilerek sağlık turizmi yönergesine dönüştürülmüş ve 24 Temmuz 2013 tarihinde yayımlanmıştır. Bu yönerge ile kamu sağlık kuruluşlarında yabancılara sağlık hizmeti sunumunun usulleri ve ücretlendirmesi düzenlenmiştir. Bu

genelge kapsamında Türk vatandaşların haricindeki yabancılar için ilk defa kara ve hava ambulans nakillerinin ücretlendirilmesi yapılmıştır. Kamu hastanelerinde yurt dışı hasta birimi ve tercümanlık hizmetlerinin düzenlenmesi yapılmıştır.

3) Uluslararası destek birimi (444 47 28) Bakanlığımız bünyesinde 7 gün 24 saat, 6 dilde (Almanca, İngilizce, Arapça, Rusça Farsça ve Fransızca) yabancı hastalara sağlık alanında tercümanlık ve danışmanlık hizmeti vermektedir. Yabancı bir hasta hastaneye başvurduğunda muayene için işlemlerini yaptırırken yanında tercüman yok ise 444 47 28 numaralı hattan tercümanlık hizmeti alabilmektedir. Yine, yabancı hastalar 112 ve 184 numaralı hatları aradıklarında telekonferansla tercümanlık hizmeti verilmektedir. Artık ülkemize gelen 32 milyon yabancı turist ve tedavi amaçlı gelen sağlık turistleri büyük ölçüde kendi dillerinde sağlık hizmeti alabilmektedir. Ülkemiz, kapsamlı ve sürekli verilmekte olan bu yenilikçi hizmet ile dünyada bir ilke imza atmıştır.

4) Sağlık turizminin tanıtımı için hazırlanan web sitesinde de ülkemizin sağlık hizmeti sunumu ve imkânları anlatılmakta, kamu ve özel, ilgili tüm sağlık kuruluşlarının listesi ve iletişim adresleri sunulmaktadır. Ayrıca ülkemizin kültürünü, tarihini ve turizmde ulaştığı noktayı sunan bu web sitesi 4 dilde Almanca, İngilizce, Rusça ve Arapça linklerine sahiptir. www.saglikturizmi.gov.tr ve www.healthtourism.gov.tr web siteleri hizmet vermektedir.

5) Sağlık turizminde tanıtım ve bilgilendirme faaliyetleri: Ülkemizin sağlık turizmi potansiyelini, sağlık kurum ve kuruluşlarını yurtdışına daha etkin tanıtmak için tanıtım genelgesinde değişiklikler yapılmıştır. Buna göre; yurtdışına yönelik olarak, Türkçe dilinde olmamak şartıyla sağlık kuruluşları;

a) Fiyat listelerini web sitesinde yayımlanabilecek

b) Hasta onayını almak şartıyla hasta hikâyelerini metin veya video olarak yayımlayabilecek

c) Sundukları hizmetlere ve hastane çalışanlarına ilişkin bilgileri web sitesinde yayımlayabileceklerdir.

6) Diğer Bakanlıklarla işbirliği içinde yapılan düzenlemeler: Sağlık turizminden elde edilen gelirlerden %50'ye varan vergi indirimi başlatılmıştır. Ayrıca sağlık turizminin yurtdışına tanıtımıyla ilgili finansal destekle ilgili teşvik mevzuatı Ekonomi Bakanlığı'nca çıkartılmıştır. Bu kapsamda çok çeşitli yurtdışı gezileri, araştırmalar, analizler ve tanıtımlarla destek verilmektedir.

a) Ekonomi Bakanlığına 2012/4 sayılı

tebliği ile sağlık turizminin yurtdışına tanıtımında finansal destek sağlanmıştır.

b) Maliye Bakanlığınca yayınlanan 6322 sayılı kanunun 9. Maddesiyle sağlık turizminden elde edilen gelirlerden %50 vergi muafiyeti sağlanmıştır.

c) Kültür ve Turizm Bakanlığının termal yatırım planlaması ve yatırım teşvikleri ile ilgili çalışmaları devam etmektedir.

d) Sağlık Serbest Bölgesi ile ilgili yasal düzenleme 663 sayılı KHK'nın 49. Maddesi ile yapılmıştır.

Döviz kazandırıcı hizmet ticaretinin desteklenmesi hakkında tebliğ (Tebliğ No: 2012/4)

1. Rapor giderleri: Sağlık turizmi şirketleri ve sağlık kuruluşları için %60 oranında ve yıllık toplam en fazla 100.000 USD. işbirliği kuruluşları için %70 oranında ve yıllık toplam en fazla 300.000 USD tutarında karşılanır.

2. Hedef ülke destekleri: Getirilen hastaların uçuş giderleri %50 oranında ve toplam tedavi masraflarının %20'sini geçmemek üzere hata başına en fazla 1000 USD düzeyinde karşılanır.

3. Yurtdışı tanıtım desteği: Sağlık turizmi şirketleri ve sağlık kuruluşları için %50 oranında ve yıllık toplam en fazla 300.000 USD. işbirliği kuruluşları için %70 oranında ve yıllık toplam en fazla 500.000 USD tutarında karşılanır.

4. Kongre-konferans katılım desteği: Sağlık kuruluşları, sağlık turizmi şirketleri ve işbirliği kuruluşları için yurtdışı katılım maliyetleri etkinlik başına %70 oranında ve etkinlik başına en fazla 15.000 USD karşılanır.

5. Arama motoru/arama ağı reklamları: %50 oranında ve kuruluş başına yıllık en fazla 100.000 USD tutarında karşılanır.

6. Yurtdışı birimi desteği: Açılan birimlerin kira giderleri 4 yıl süresince karşılanır.

Sağlık turizmi şirketleri ve sağlık kuruluşları her bir birim başına %60 oranında ve yıllık en fazla 200.000 USD. işbirliği kuruluşları her bir birim başına %70 oranında ve yıllık 300.000 USD tutarında desteklenir.

7. Belgelendirme desteği: %50 oranında ve en fazla 500.000 USD tutarında karşılanır.

8. Ticaret heyeti ve alım heyeti destekleri

Sağlık Bakanlığı 2013-2017 Stratejik Eylem Planımızda sağlık turizmi

Amaç 4: Türkiye'nin ekonomik ve sosyal kalkınmasına ve küresel sağlığa katkı aracı olarak sağlık sistemini geliştirmeye devam etmek.

Hedefe Yönelik Stratejiler (2013-2017):

a) Sağlık Turizmi kapsamında tanıtım yapmak ve cazibe oluşturmak

b) Sağlık turizmi kapsamında verilen hizmet sunumunun kalitesini iyileştirmek

c) Sağlık turizmi hizmet kapsamını genişletmek

d) Sağlık turizmi yönetimini iyileştirmek

Onuncu Kalkınma Planımızda (2014-2018) sağlık turizmi

Sağlık Turizminin Geliştirilmesi Programı Programın amacı ve kapsamı

Bu programla, Türkiye'nin dünyada yükselen pazar konumunda olduğu medikal turizm, termal turizm ve ileri yaş-engelli turizmi alanlarındaki hizmet kalitesinin yükseltilerek rekabet gücünün artırılması amaçlanmaktadır.

Program hedefleri

- Termal turizmde 100.000 yatak kapasitesinin oluşturulması
- Termal turizmde 1.500.000 (600.000 tedavi amaçlı) yabancı termal turiste hizmet sunulması
- Termal turizmde 3 milyar dolar gelir elde edilmesi
- Medikal turizmde dünyanın ilk 5 destinasyonu içerisinde olunması
- 750.000 medikal yabancı hastanın tedavi edilmesi
- Medikal turizmde 5,6 milyar dolar gelir elde edilmesi
- İleri yaş turizmde 10 bin yatak kapasitesi oluşturulması
- İleri yaş turizmde 150.000 yabancı turistin ülkemizi ziyaret etmesi
- İleri yaş turizmde 750 milyon dolar gelir elde edilmesi

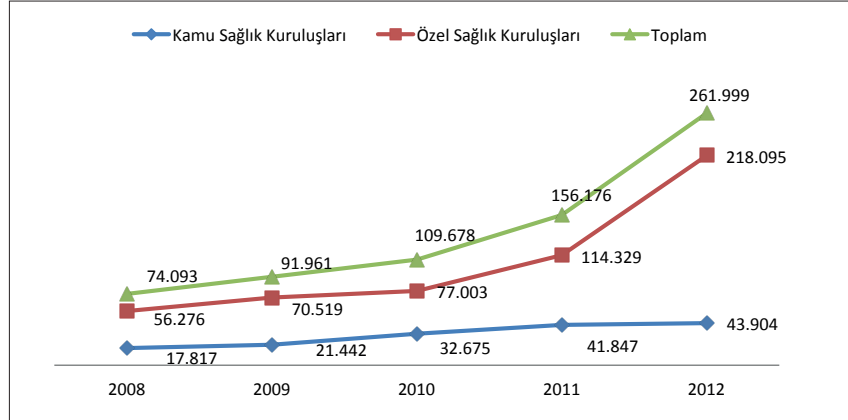
Program bileşenleri

1. Bileşen Sağlık Turizmine Yönelik Kurumsal ve Hukuki Altyapının Geliştirilmesi (Sorumlu kurum: Sağlık Bakanlığı):

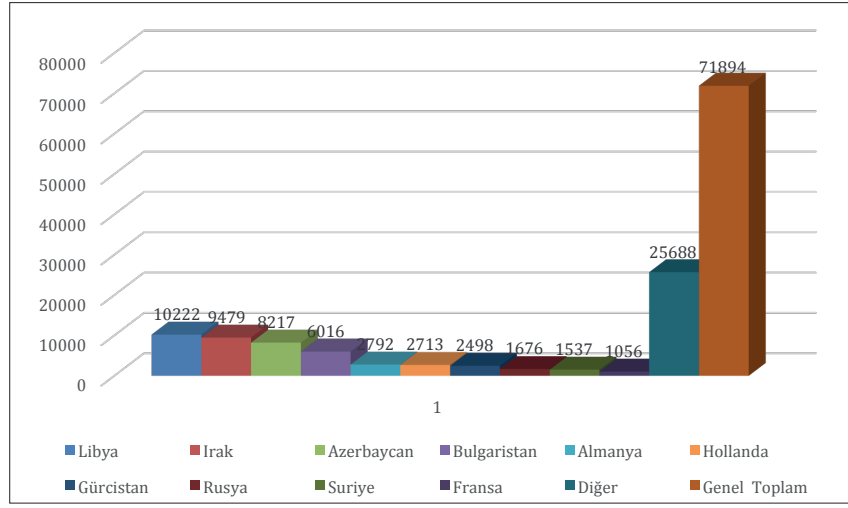
- Hedef ülke, bölge ve branşları dikkate alan bir sağlık turizmi stratejisi ve eylem planı hazırlanması
- Kamu kurumları arasında koordinasyon mekanizmalarının geliştirilmesi, kamu ile özel sektör arasında işbirliğinin güçlendirilmesi
- Fiyat farklılaştırmasına da imkân tanıyan mevzuat altyapısının oluşturulması
- İstatistik altyapısının geliştirilmesi

2. Bileşen Sağlık turizmi alanında fiziki ve teknik altyapının iyileştirilmesi (Sorumlu Kurum: Turizm Bakanlığı):

- Termal turizm varlıkları ve medikal turizm altyapısı envanterlerinin hazırlanması
- Hastane, termal otel, ileri yaş ve engelli bakım merkezleri gibi tesislerin sağlık turizminde kullanım imkânlarının artırılması
- Sağlık turizmi kapsamında yatırım ve planlama konusunda destek sağlanması, arazi temini için yeni modellerin oluşturulması

Grafik 1: Yıllara göre Türkiye'de sağlık hizmeti alan uluslararası hasta sayıları (2008-2012)

Grafik 2: Kayıtlarımızda sağlık turizmi hastası sıralamasında (Ocak-Kasım) ilk on ülke

3. Bileşen Sağlık turizmi hizmet kalitesinin artırılması (Sorumlu Kurum: Sağlık Bakanlığı):

- Sağlık turizmi alanında çalışan personelin nitelik ve nicelik olarak geliştirilmesi
- Sağlık turizmine yönelik hizmet ve tesis standartlarının yükseltilmesi
- Konaklama ve diğer yardımcı hizmetler için kolaylaştırıcı mekanizmaların geliştirilmesi

4. Bileşen Sağlık turizmi alanında etkin tanıtım ve pazarlama yapılması (Sorumlu kurum: Turizm Bakanlığı):

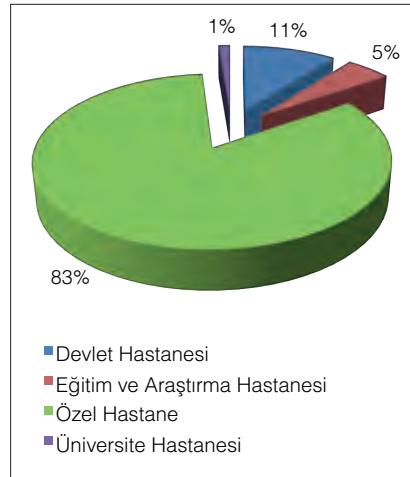
- Hedef ülke ve bölgelerde tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin artırılması
- Tanıtım ve pazarlama alanında kamu ve özel sektör işbirliklerinin artırılması

Sağlık turizmi istatistikleri

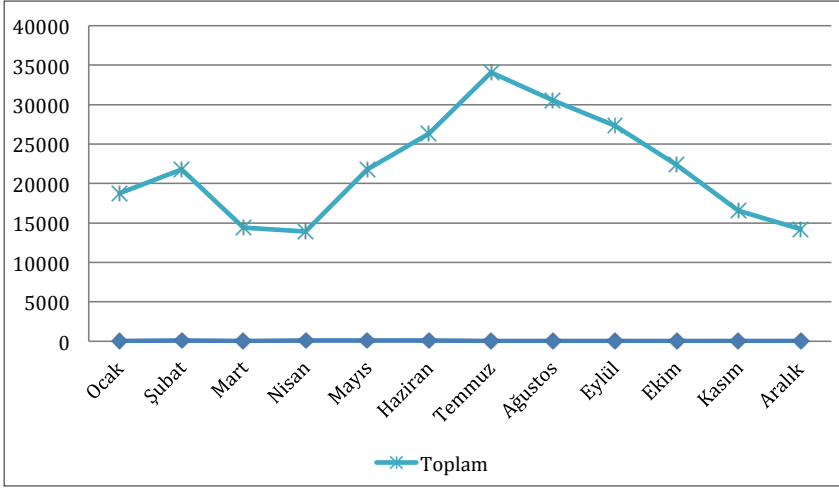
2013 yılına ilişkin raporlamalarımız, kayıt sistemi veri tabanımız, sektörün geri bildirimleri, uluslararası istatistikler ve Bakanlık yönetsel kadro istişareleri ile sağlanması yapılmış çalışmalar olarak hazırlanmakta ve reel duruma en yakın değerlendirmeleri arz etmektedir. Nihai istişarelerde kayıt sistemimiz verileri ve

İlimiz	Sağlık turisti sayısı
İstanbul	33.779
Antalya	6.864
Ankara	5.672
İzmir	4.338

Grafik 3: Sağlık turizminde ilk dört ilimizin kayıtlarımızda 2013 Ocak-Kasım performansları

Grafik 4: Uluslararası hastaların başvurdukları hastane türleri, 2012

Grafik 5: Kayıt sistemimizde bildirilen uluslararası hastaların dağılımı, 2012

tam bildirim durumunda olması beklenen değerler ayrı ayrı irdelenmektedir.

Verilerin HBYS üzerinden daha sistemli bir şekilde toplanması için çalışmalar devam etmektedir. Sağlık kuruluşlarının verileri itina ile tam ve zamanında sisteme girmesi planlamalar ve strateji belirleme faaliyetleri için çok büyük önem arz etmektedir.

2013 yılı Ocak-Kasım arası kayıtlı toplam uluslararası hasta sayısı 240.000'dir. Yılısonu için projeksiyonumuz 270 bin düzeyidir.

Sağlık turizmini krizler nasıl etkiliyor ve fırsatlar nelerdir?

Ekonomik ve siyasi krizler açısından:

Sağlık turizmi, hastanın bireysel tercihinine dayalı bir hizmet sektörü olup doğası gereği her zaman istikrar ve güven ortamını arar. Bir ülkede kaliteli ve ulaşılabilir sağlık hizmeti yanında güven ortamı da var ise orada sağlık turizmi rahatlıkla gelişir. Türkiye'nin sağlık turizminde hedef ülkeleri çevresindeki ülkelerdir. Rusya (ve BDT), Irak (ve Ortadoğu), Azerbaycan (ve Türki Cumhuriyetler), Avrupa (Doğu Avrupa Bloğu ve İskandinav ülkeleri başta olmak üzere tüm Avrupa), Kuzey Afrika ülkeleri olarak alt pazarlara bölüp, özgün pazarlama stratejileri geliştirerek pazar payımızı artıracığımız yaklaşık 4 saatlik uçuş mesafesindeki çember bize 1,2 milyar nüfuslu bir pazar sunmaktadır.

Ülkemiz on yılı aşkın süredir emsali görülmemiş bir siyasi, ekonomik ve sosyal istikrar içindedir. Lakin çevremizdeki istikrarsızlık ve savaş ortamı Irak, Suriye, Mısır, Libya'daki olaylar, pazarımız konumundaki bu ülkelerden çıkışları doğrudan olumsuz olarak etkilemektedir. İnsanlar çok acil olmayan uluslararası sağlık hizmeti teminini ertelemektedir ya da savaş ortamı sebebiyle bu hizmetlerden tamamen mahrum kalmaktadır.

Savaş yaralanmaları gibi acil durumlarda da ülkemiz sağlık hizmetlerini insanı yardım amacıyla ücretsiz sunmaktadır.

Fırsatlar açısından:

a. Medikal turizm

Avrupa'da sağlık harcamaları her yıl artmaktadır. Çözüm olarak sigorta kapsamı daraltılmakta, ödenekler kısılmaktadır. Nüfusun yaşlanmasıyla birlikte kronik hastalıkların görülme oranının artmasına rağmen, sağlık kuruluşlarının alt yapı çalışmaları, bu alandaki yatırımları ve bütçeler aynı ölçüde artmamaktadır. Bütün bunların sonucunda hastaların bekleme süreleri artmaktadır. Başta hükümetler olmak üzere uluslararası sigortalar da bu duruma çözüm aramaktadırlar.

En pratik yol olarak sağlık hizmetini ülke dışından satın almayı, yani sorunu sağlık turizmi ile çözmeyi denemektedirler. Aynı zamanda tüm bu ihtiyaçlardan dolayı Avrupa ülkeleri içinde hastaların serbest dolaşımı çalışmaları başlatılmış olup, bu uygulama Ekim 2013'de tüm Avrupa ülkelerinde yürürlüğe girmiştir. Bu gün için bu çalışma sadece Avrupa ülkelerini kapsamaktadır, ne var ki ileriki yıllarda gerekli şartları yerine getiren (başta Türkiye olmak üzere) diğer ülkeler için de geçerli olacaktır. Belirli kriterleri taşıyan ve komisyondan onay alan her sağlık kuruluşu yurtdışından gelen hastaları tedavi edecek ve hastanın sigortasından tedavi bedelini isteyebilecektir. Bakanlığımız, konuyla ilgili çalışmaları başlatmış olup, Avrupa Birliği'nin belirlediği Croos - Border Patient (hastaların serbest dolaşımı için gerekli kriterler) kriterlerin belirlenmiş sağlık kuruluşlarında karşılanması için gerekli çalışmayı yürütecektir.

b. Yaşlı ve engelli turizmi

Avrupa ülkelerinin birçoğunda 65

yaş üstü nüfus %15'in, engelli nüfusu %12'nin üzerindedir. Bu kitlenin bakım masrafları ülkelerin ekonomilerini çok zorlamaktadır. Artık bu grubun bakımları için özellikle iklimi iyi olan güneşli ve turizm imkânları gelişmiş bölgeler aranmaktadır. Bu alanda en güçlü rakibimiz İspanya destinasyonu olmakla beraber çok pahalıdır.

Türkiye, Avrupa kıtasına coğrafi yakınlığı, iklimi, kaliteli ve ekonomik sağlık hizmeti sunumuyla potansiyel bir ülkedir. Ancak yaşlı ve engelli turizmi için altyapı ve mevzuatlarımızın eksiklikleri bir an evvel giderilecektir. Yaşlı ve engelli turizmde gereken yatırımlar yapılır ise yakın gelecekte ekonomimiz büyük bir döviz girdisi daha kazanacaktır. Bunun için yüksek teknoloji teknik alt yapı ve çok sayıda hekime de ihtiyaç yoktur. Daha ziyade eğitilmiş ve kalifiye ara personele ve uygun yatırımlara ihtiyaç vardır.

Vizyonumuz

Sağlık turizmi olgusunda, altyapı uygun şekilde oluşturduktan sonra en önemli konu sürdürülebilirliktir. Bunun için her koşulda kaliteli sağlık hizmeti sunumu, iyi eğitilmiş, kalifiye, donanımlı ve profesyonel insan kaynakları gereklidir. Ülkemizin bu konularda daha organize olması halinde sağlık turizmi potansiyelimizi uluslararası pazarlarda tanıtmak yoluyla hasta sayısı ve döviz bazında 10. Kalkınma Planı hedeflerini gerçekleştirebiliriz. **çıkabiliriz.**

Türkiye turizminde rekabet daha uygun fiyatlı turizm hizmeti üzerinden yapılmaktadır. Bunun olumsuz sonuçlarına yıllardır katlanılmaktadır. Aynı hatayı sağlık turizminde yapmamalıyız. Uzun vadede uygun fiyat nedeni ile değil kaliteli sağlık hizmeti ile tercih edilen bir ülke olarak anılmak, **ülkemizin** sağlıktaki imajını her daim güçlü kılacaktır. Muhakkak ki, ülke insanına sağlık hizmeti sosyal devlet olmanın gereği olarak sunulur ve hiçbir zaman ticari boyutu düşünülmez. Ancak sağlık turizmi ülkeye döviz girdisi yani hizmet ihracatı için yapılmalıdır ve cari fazlası olan bir ticari alan olarak değerlendirilip önemsenmelidir. Mevcut altyapının haricinde plan dahilinde organize edilen ayrı bir yapı ile sürdürülmelidir.

Son olarak, PPP modeliyle 2017 yılından itibaren hizmet vermeye başlayacak olan şehir hastanelerimiz, sağlık turizmi hizmet sunumunda Bakanlığımızın elini güçlendirecektir. Her biri milyar dolarlık projeler olan şehir hastanelerimizin yatırım geri dönüşlerinin, toplam hasta sayısı ve milliyet çeşitliliği her yıl artmakta olan sağlık turizmimiz sayesinde daha hızlı ve planlı bir biçimde gerçekleşeceğine inanıyoruz.